

RICHARD POWERS

ORFEO

Vertaald door Rob van Essen

ROMAN

Uitgeverij Atlas Contact
Amsterdam/Antwerpen

Een ouverture, en dan:

Fel licht valt naar buiten vanuit een vroegtwintigste-eeuwse American Craftsmanwoning in een rustige wijk, op een late voorjaarsavond, in het tiende jaar van de veranderde wereld. Schaduwen dansen over de gordijnen: een man is nog laat aan het werk, zoals elke avond de afgelopen winter, met achter hem planken vol glaswerk. Hij draagt vrijetijdskleding, een veiligheidsbril en latex handschoenen, en zijn Giacometti-lichaam buigt zich naar voren alsof hij bidt. De pony van zijn grijze maar nog steeds volle beatlekapsel hangt in zijn ogen.

Hij raadpleegt een boek op de met apparatuur bezaaide werkbank. In zijn ene hand: een eenkanaalspipet, uitgestoken als een dolk. Uit een klein, gekoeld medicijnflesje zuigt hij net zoveel kleurloze vloeistof op als een zweefvlieg uit een takje bergamot zou halen. Dit bolletje gaat in een buisje dat niet groter is dan het snuitje van een muis, een druppeltje dat zo klein is dat hij niet eens zeker weet of het er wel is. Zijn gehandschoende handen trillen als hij het gebruikte tipje van de pipet in de afvalbak mikt.

Vanuit de beker glazen verdwijnen meer vloeistoffen in de poppenhuiscocktail: oligo primers om het wonder in gang te zetten, hittebestendige polymerase, nucleotiden die zich in rijen opstellen als soldaten bij het ochtendappelpel, duizend verbindingen per minuut. De man volgt het uitgeprinte recept als een amateurkok.

Het brouwsel wordt in de thermocycler gestopt voor vijftwintig rondjes achtbaangeweld, heen en weer schietend tussen bijna kokend en lauw. DNA valt uit elkaar en hecht zich weer aaneen, pikt vrij zwevende nucleotiden op en verdubbelt met elke cyclus, twee uur lang. Vijftwintig verdubbelingen veranderen een paar honderd strengen in meer exemplaren dan er mensen op aarde zijn.

Buiten onderwerpen uitbottende bomen zich aan de grillen van een zwakke wind. Een zwerm onvermoeibare nachtzwaluwen scheert door de lucht

op zoek naar insecten. De doe-het-zelfgeneticus haalt een bacteriekolonie uit zijn incubator en plaatst die in de laminaire luchtstroomkast. Hij schudt de afgeplatte cultuurfles en brengt de losgeschudde cellen over op een 24-wells plaat. Dit plaatje gaat onder een microscoop en wordt vierhonderd maal vergroot. De man brengt zijn oog naar de lens en ziet de echte wereld.

Bij de burens kijkt een gezin van vier personen naar de ontknoping van *Dancing with the Stars*. Eén huis naar het zuiden is een directiesecretaresse van een louche vastgoedfirma bezig met de voorbereidingen van de cruise naar Marokko van het komend najaar. Aan de andere kant van de dubbele rij achtertuinen liggen een marktanalist en zijn zwangere vrouw, een advocate, in bed met hun oplichtende tablets. Ze spelen Texas Hold'em via een buitenlandse goksite en taggen internetfoto's van een bruiloft. Het huis aan de overkant is donker, de bewoners bevinden zich op een gebedsgenezingswake in West-Virginia die de hele nacht gaat duren.

Niemand heeft aandacht voor de rustige, oudere bohemien in de *American Craftsman*woning op South Linden 806. Hij is met pensioen, en mensen nemen allerlei hobby's als ze gepensioneerd zijn. Ze bezoeken de geboortehuizen van generaals uit de Burgeroorlog. Ze leren de tenortuba bespelen. Ze nemen tai chi-les, gaan Petoskey-stenen verzamelen of fotograferen rotsformaties die op menselijke gezichten lijken.

Maar Peter Els wil slechts één ding voor hij doodgaat: zich van de tijd bevrijden en de toekomst horen. Hij heeft nooit iets anders gewild. En op een late avond in dit belachelijk mooie voorjaar lijkt deze wens niet onredelijker dan welke wens ook.

IK HEB GEDAAN WAT ZE ZEIDEN DAT IK PROBEERDE TE
DOEN. SCHULDIG OP ALLE PUNTEN.

Op de geluidsband: het gezoem van het verre universum. Dan zegt een heldere alt: *Pimpleia County Hulpdienst. Telefonist 12. Waar bevindt u zich op dit moment?*

Er klinkt een geluid als van een in een handdoek verpakte ratel. Een harde klap gaat over in gekletter: de telefoon die op de vloer valt. Na een paar seconden zegt een tenor, in het hoge register dat bij spanning hoort: *Hallo?*

Ja. Waar bevindt–

We hebben medische hulp nodig.

De alt zwelt aan. *Wat is de aard van het probleem?*

Het antwoord is een lage, onmenselijke kreet. De tenor mompelt:
Rustig maar, lieverd. Het is goed.

Is er iemand ziek? vraagt de alt. Moet een ambulance komen?

Een volgende gedempte bons verandert in geruis. De stille eindigt met een gesmoord O. Een snelle woordenstroom sterft weg, onverstaaanbaar, ook na digitale filtering en versterking. De geluiden van tevergeefse geruststelling.

De telefonist zegt: *Meneer? Kunt u uw adres bevestigen?*

Iemand neuriet zacht een liedje, een slaapliedje van een andere planeet. Daarna wordt de verbinding verbroken.

IK WIST ZEKER DAT NIEMAND ER OOIET EEN NOOT VAN ZOU
HOREN. DIT WAS MIJN STUK VOOR EEN LEGE ZAAL.

De twee agenten die in een indigo politiewagen voor South Linden 806 tot stilstand kwamen, hadden zich die avond al beziggehouden met een overdosis antidepressiva, een gebitsversplinterende schermmutseling in een avondwinkel en een debat over eugenetica waarbij met handvuurwapens was geschoten. Het leven in een universiteitsstadje in Pennsylvania dat even zijn spieren aanspande, en de avond was nog jong.

Het huis was van Peter Clement Els, die als universitair docent op Verrata College had gewerkt en drie jaar geleden met pensioen was gegaan. In de politiecomputer was niets over hem te vinden; blijkbaar was de heer Els zelfs nooit door rood licht gelopen. De twee agenten – een jonge man met het loopje van een kogelstoter en een oudere vrouw die vol verbazing om zich heen keek – begaven zich over het tuinpad naar het trapje van de veranda. Esdoorntakken tikten in de voorjaarswind. Vanuit een buurhuis en een woning twee donkere tuinen verder, kwamen de geluiden van gedempte hilariteit. Hoog in de lucht gierden de motoren van een vrachtvliegtuig, op weg naar de regionale luchthaven. Vier blokken verder scheerden auto's heen en weer over de snelweg.

De veranda lag bezaaid met dingen die op het punt stonden weggegooid te worden: een houtversnipperaar, een paar stukgekauwde knoepbotten, een setje bloempotten in oplopend formaat, een fietspomp. De mannelijke agent hield de hordeur open en de vrouw klopte aan, op alles voorbereid.

Achter een halfroond raam bewoog iets, en de deur zwaaide open. In de wig van licht stond een magere, monnikachtige man. Hij droeg een randloze bril en een geruit werkhemd met een pluizige kraag. Zijn grijze kapsel zag eruit alsof een pioniersvrouw het met behulp van een omgekeerde bloempot had geknipt. Een archipel van etensresten bespikkelde zijn corduroy broek. Zijn blik was mijlenver weg.

De ruimte achter hem werd beheerst door milde chaos. Stoelen in Mission-stijl werden omringd door boekenkasten. Elk stuk oppervlak werd bedekt door boeken, cd-doosjes en kaarsen die met stalagmieten waren bekleed. Een hoek van het versleten Perzische tapijt was omgeslagen. Etensborden stonden opgestapeld op een met tijdschriften overdekte salontafel.

De vrouwelijke agent liet haar blik over het tafereel glijden. *Peter Els? U heeft de hulpdienst gebeld?*

Els sloot zijn ogen, en deed ze bijna meteen weer open. *Mijn hond is zojuist gestorven.*

Uw hond?

Fidelio.

U belde 911 voor uw hond?

Prachtige golden retriever. Veertien jaar. Ze kreeg opeens een bloeding.

Uw hond was ziek, zei de agente, met een stem die doorboog onder het gewicht van het menselijk tekort, en u belde geen dierenarts?

De schuldige partij sloeg zijn ogen neer. Sorry. Een beroerte, denk ik. Ze sleepte zich jankend over de vloer. Ze beet me toen ik probeerde haar te verplaatsen. Ik dacht, als iemand kan helpen door haar vast te houden...

Achter een hekje, in een gang die van de woonkamer wegvoerde, bedekte een groene spreid een bult die zo groot was als een ineengedoken kind. De mannelijke agent wees ernaar. Peter Els keek om. Toen hij zich weer omdraaide, was zijn gezicht een anagram van verwarring.

Ze moet gedacht hebben dat ik haar strafte. Hij hield de deur half open en bestudeerde het plafond. *Het spijt me dat ik jullie heb lastiggevalen. Het voelde als een noodgeval.*

De agent knikte in de richting van de bult. *Mogen we even kijken?*

Els verstrakte. *Waarnaar? Ze is dood.* Na een onhandige pauze deed hij een stap opzij.

In Els' woonkamer leken de uniformen meedogenlozer, en vielen de wapens meer op. De met boeken en cd's volgepropte planken, die drie muren van plafond tot vloer bedekten, werkten de mannelijke agent op de zenuwen. Hij stapte over het hekje, liep door de gang naar de afgedekte bult op de vloer en sloeg de spreij terug.

Ze vertrouwde me, die hond, zei Els.

Retrievers zijn goeie honden, zei de vrouw.

Die hond hield van iedereen. Het verbaast me dat ze het veertien jaar heeft volgehouden.

De mannelijke agent sloeg de spreij weer over het lijk. Hij liep terug door de gang en stapte weer over het hekje. Hij liet zijn hand over zijn riem glijden: wapenstok, handboeien, portofoon, sleutels, pepperspray, zaklamp, pistool. Op zijn koperen naamplaatje stond MARK POWELL. *U moet contact opnemen met de dierenhulpdienst.*

Ik was van plan om... Els wees met zijn duim naar achteren. ... haar een fatsoenlijke begrafenis te geven. Het was een van haar favoriete plekken, daarachter.

U moet de dierenhulpdienst bellen, meneer. Vanwege de volksgezondheid. We kunnen u het nummer geven.

Ach! Peter Els trok zijn wenkbrauwen op en knikte, alsof hem opeens van alles duidelijk werd. De vrouw gaf hem een telefoonnummer. Ze benadrukte dat hij wettelijk verplicht was om te bellen en dat het verder allemaal vanzelf zou gaan.

Agent Powell liet zijn blik over de planken met cd's glijden: duizenden schijfjes, de allernieuwste overbodige technologie. Tegen een van de muren stond een groot houten raamwerk dat deed denken aan een vrijstaande kapstok. In het raamwerk hing een aantal doorgezaagde watercoolerflessen aan bungeetouwen.

Power voelde aan zijn riem. *Krijg nou wat!*

Cloud chamber bowls, zei Els.

Cloud chamber wat?

Zo heet het nu eenmaal, zei Els. *Je kunt erop spelen.*

U bent muzikant?

Ik gaf er les in. Compositie.

U schreefliedjes?

Peter Els legde zijn handen om zijn ellebogen en boog zijn hoofd.
Het is ingewikkeld.

Hoe bedoelt u, 'ingewikkeld'? Techno-folk? Psychobilly-ska?

Ik schrijf niet veel meer.

Agent Powell keek op. *Waarom niet?*

Er is zoveel muziek op de wereld.

De portofoon aan de riem van de agent kraakte en een vrouwenstem gaf abstracte instructies door.

Daar zegt u wat. Er is zoveel van alles.

De agenten draaiden zich weer om naar de voordeur. Voorbij de eetkamer stond de deur van de studeerkamer open. De planken van de kamer stonden vol bekeerglazen, buisjes en potten met bedrukte etiketten. Een kleine koelkast stond naast een lang werkblad, waarop een met een computer verbonden microscoop stond. Met zijn zwarte oculair en het zilveren objectief deed het witmetalen apparaat denken aan een miniatuur stormtrooper uit *Star Wars*. Op een werkbank langs de muur ertegenover stond nog meer apparatuur, met opgloeiende lcd-displays.

Wauw, zei agent Powell.

Mijn lab, zei Els.

Ik dacht dat u liedjes schreef.

Het is een hobby. Ik word er rustig van.

De vrouw, agent Estes, fronste. *Waar dienen al die petrischaaltjes voor?*

Peter Els bewoog zijn vingers heen en weer. *Om bacteriën te huisvesten. Net als wij.*

Mogen we misschien even...

Els deed een stap achteruit en staaarde naar de badge van zijn onder-vraagster. *Het is al laat.*

De agenten wisselden even een blik. Agent Powell maakte aanstalten om nog iets te zeggen, maar sloot zijn mond weer.

Oké, zei agent Estes. Het spijt ons van uw hond.

Peter Els schudde zijn hoofd. *Die hond kon uren zitten luisteren. Ze hield van alle soorten muziek. Ze zong zelfs mee.*

Toen de politie het huis verliet, was de wind gaan liggen en hadden de insecten hun mysterieuze verkenningen onderbroken. De agenten

liepen het trottoir af en een halve maat lang was er sprake van een sereneiteit die aan vrede grensde. De donkere kalmte duurde de hele weg naar de auto, waar de twee onmiddellijk begonnen te bellen.

WAAR WAS IK MET MIJN HOOFD? NOU, NERGENS. IK HEB
ME ALTIJD SCHULDIG GEMAAKT AAN TE VEEL DENKWERK.
DIT WAS ACTIE, PURE ONVERSLEDEN ACTIE.

Vanaf het moment dat Els de naam voor het eerst had gebruikt, reageerde de hond alleen op Fidelio. Muziek bracht haar in extase. Ze hield van lang aangehouden intervallen, met name grote of kleine seconden. Wanneer een mens een toon langer dan een hartslag aanhield, kon ze niet anders dan meedoen.

Er zat structuur in Fidelio's geneurie. Als Els een D aanhield, ging de hond naar es of E. Als Els naar Fidelio's toonhoogte ging, gleed de hond een halve toon naar boven of beneden. Als een menselijk koor een akkoord aanhield, zong de hond een noot die er niet in zat. Wat voor tonen de meute ook opdiende, Fidelio vond er eentje die nog niet aan bod was gekomen.

In het gejam van het dier hoorde Els de bron van muziek – de heilige gemeenschap van lichte dissonantie.

In de paar degelijke artikelen over de muzikaliteit van honden die Els had kunnen vinden, las hij dat ze slechts een derde van een octaaf beheersten. Maar Fidelio slaagde er altijd in om elke toon die Els zong tot op één seconde te benaderen. Uit onderzoek naar de effecten van muziekgenres op de stemming van honden bleek dat heavy metal ze opwond en Vivaldi ze kalmeerde. Geen grote verrassing: in een van de weinige interviews die hem waren afgenomen, had Els verklaard dat *De vier seizoenen* van eenzelfde waarschuwingslabel zou moeten worden voorzien als sterk kalmerende middelen. Dit was jaren voor de opkomst van de kalmeer-uw-huisdier-rage: *Muziek waar honden dol op zijn, deel 1, Stel uw huisdier gerust, Liedjes om af te spelen wanneer u niet thuis bent.*

Op eenentwintigjarige leeftijd had Els gedweept met Wagner, en dus wist hij alles over Peps, Wagners spaniël en muze, en medeauteur

van *Tannhäuser*. Als Wagner aan het werk was, lag Peps onder de piano aan zijn voeten. Als een passage Peps niet aanstond, sprong de hond op de schrijftafel en jankte tot Wagner het idee verwierp. Er waren jaren waarin Els zo'n uitgesproken criticus goed had kunnen gebruiken, en Fidelio zou hem het genoegen waarschijnlijk graag hebben gedaan. Maar toen Fidelio in zijn leven was gekomen, componeerde Els niet meer.

Net als Peps was Fidelio goed voor de gezondheid van haar baas. Ze wees Els erop wanneer er gegeten of gewandeld moest worden. En het enige wat ze ervoor terug wilde, was het lidmaatschap van de tweehondenroedel, loyaal aan haar alfa en met vergunning te janken wanneer er muziek klonk.

Els las over andere muzikale honden. Zo had je de bulldog Dan, onsterfelijk gemaakt in de elfde van Elgars *Enigma Variations*, die gromde naar zangers die vals zongen. De bulterriër Bud had in het Witte Huis een Stephen Foster-medley opgevoerd voor Eleanor en Franklin D., vijf jaar voor Peters geboorte. Dertig jaar later, toen Els in Urbana, Illinois, in een John Cage-happening ronddoolde, voerden Lyndon Johnson en zijn bastaardje Yuki ten overstaan van een verbijsterd land een duet op voor de camera. In de drie korte decennia tussen Bud en Yuki hadden tweedekkers plaatsgemaakt voor ruimteraketten en seinlampen voor het ARPA-netwerk. Muziek was van Copland opgeschoven naar Crumb, van 'A Fine Romance' naar 'Heroin'. Maar er was helemaal niets veranderd in de muziek van honden.

Zingen verveelde Fidelio nooit. De onstilbare honger naar vernieuwing was niets voor haar. Grijsgedraaide stukken bleven haar boeien, al herkende ze nooit iets wat Els voor haar speelde, hoe vaak ze het ook had gehoord. Een altijddurende, voortgaande dans in een eeuwig stilstaand heden: dat is hoe ze elk stuk dat ze samen beluisterden in zich opnam, avond na avond, jarenlang. Fidelio hield van alle grote mijlpalen van de twintigste eeuw, maar ze sprong net zo vrolijk op wanneer ze op een zomeravond een paar straten verder het digitale geklingel van de wagen van de ijscoman hoorde. Ze bezat een connaisseurschap dat Els onmiddellijk voor het zijne zou hebben ingeruild.

IK HAD GEEN IDEE WAT ER ZOU KUNNEN GEBEUREN. DAT IS HET PROBLEEM ALS JE IETS MAAKT. JE HEBT NOOIT EEN IDEE.

Bestond tonaliteit gewoon, als een door God geschonken iets? Of waren die magische verhoudingen, net als alles wat door de mens was gemaakt, tijdelijke regels die moesten worden gebroken op weg naar een genadelozer vrijheid? Fidelio werd Els' proefdier, zijn experiment op het gebied van muzikale principes. De hond werd al opgewonden wanneer Els de versleten klarinetkoffer uit zijn jeugd pakte. Weer tijd voor een duet: ze begon al te janken nog voor Els een noot had gespeeld. Het eerste wat moest worden gecontroleerd was octaafequivalentie. Els hield een toon aan, en de hond antwoordde met een droevig interval. Maar als de klarinet een octaaf versprong, bleef de hond zijn toon vasthouden, alsof de toonhoogte helemaal niet was veranderd.

Het experiment overtuigde Els ervan dat zijn hond octaven op vrijwel dezelfde manier hoorde als mensen. Octaven waren in het lichaam ingebouwd, een waarheid die zich niet alleen uitstreckte over verschillende culturen, maar ook over verschillende genomen. Hoe je onderweg de stappen ook verdeelde, als je van do naar do ging, hoorden zelfs andere diersoorten hoe de toon weer bij zichzelf terugkeerde, als een kleurencirkel.

Alleen een krankzinnige zou het iets uitmaken. Maar Fidelio's reacties brachten Els in vervoering. Ze voerden hem terug naar al die jaren in de woestijn, toen hij het menselijk gehoor naar plaatsen dwong waar het niet vrijwillig naartoe wilde, toen hij de muzikale wiskunde doorzocht op een binnenweg naar het sublieme. Fidelio, dat gelukkige schepsel dat meejankte met de bevliegingen van Els' klarinet, verwees naar iets in de muziek buiten het domein van de smaak, ingebouwd in het geëvolueerde brein.

Els had het tot zijn levenstaak gemaakt om dat grotere iets te vinden. Onder het uitgeputte oppervlak van de muziek lag iets schitterends en blijvends. Ergens achter de bekende notenbalken lagen constellaties van noten, sequensen van tonen die de geest naar zijn bestemming konden voeren.

Hij geloofde nog steeds dat het bestond. Maar nu zijn hond dood was en hijzelf op de wachtlijst stond, geloofde hij niet meer dat hij het tijdens zijn leven zou vinden.

MISSCHIE N HEB IK EEN FOUT GEMAAKT. MAAR CAGE ZEGT:
'FOUT' IS NIET VAN TOEPASSING. WANNEER IETS EENMAAL
IS GEBEURD, IS HET AUTHENTIEK.

Hij liep de achtertuin in met een zaklantaarn, een schop en een in een quilt gewikkelde massa. Hij koos een plek bij de buxushaag waar Fidelio altijd graag haar geurspoor had achtergelaten. Het kleine lapje grond was al overdekt met een dikke laag onkruid. De losbandige overkill waarmee het leven te werk ging, bleef hem verbazen. Els plaatste de zaklantaarn in een kronkel van de kamperfoelie, pakte zijn schop en begon te graven.

De dreun van zijn zool op de rand en de korte bewegingen waarmee de schop de van steentjes vergeven aarde in gleeed, zorgden voor een kalmerende twostep. Toen het gat diep genoeg was om de metgezel van de afgelopen jaren te bevatten, legde hij de schop neer en tilde het lichaam op. Fidelio voelde licht aan, alsof iets haar had verlaten in de anderhalf uur sinds ze was gestorven.

Hij stond aan de rand van het gat en keek peinzend naar de quilt. Zijn ex had die gemaakt van hun afgedankte kleren, meer dan veertig jaar geleden, in de gelukkigste periode van hun gedeelde jaren. De quilt was groot en de diepe kleuren lichtten op: azuur, jade, smaragdgroen en groengeel. Het dessin heette 'Nacht in het woud' en Maddy had er bijna twee jaar over gedaan. Het was het mooiste wat Els bezat, samen met de cloud chamber bowls. Gezond verstand vereiste dat hij het in veiligheid bracht, reinigde en opborg in een kast waar zijn dochter het na zijn dood zou vinden. Maar Fidelio was gestorven in deze quilt, zonder te weten wat haar overkwam, met als enige troost de bekende spreuk. Als mensen een ziel hadden, dan had dit schepsel er zeker een. En als mensen geen ziel hadden, was geen enkel gebaar hier te hoogstaand of te potsierlijk. Els verontschuldigde zich tegenover Maddy, die hij al een eeuwigheid niet had gezien, en legde de bundel in de aarde.

Het in de quilt gewikkelde lijk lag genesteld in de kuil van klei. In de gloed van de zaklantaarn glom 'Nacht in het woud' in diepe, koele kleuren. Een moment lang wisten die donkere groentinten alle pijn uit die hij en Maddy elkaar hadden bezorgd.

Terwijl hij een stijgende frase neuriede die zich langzaam ontvouwde, pakte Els de schop weer op. In zijn zeven decennia was hij er zes keer bij bepaald dat verdriet ervoor zorgde dat je van de kleinste, onnozelse dingen ging houden. Dit was de zevende keer.

Een stem zei: *Wat bent u aan het doen?* Els hapte naar adem en liet de schop vallen.

Geschrokken van die schrik riep de stem: *Ik ben het!*

Het achtjarige buurjongetje was op een tuinstoel geklommen en gluurde over de houten schutting. Achtjarigen die midden in de nacht zonder toezicht rondzwierven. Els kon zich niet herinneren hoe de jongen heette. Zoals alle jongensnamen in het tijdperk van sociale media begon de naam met een J.

Wat is dat? vroeg J zacht fluisterend.

Ik begraaf mijn hond.

Dáárin?

Het is een soort grafgeschenk.

Dankzij multiplayer online games wist J alles van grafgeschenken.

Mag je ze wel in je achtertuin begraven?

Dit was haar favoriete plek. Niemand hoeft het te weten, oké?

Mag ik haar zien?

Nee, zei Els. *Ze heeft nu rust.*

Els pakte de schop en schepte zand in het gat. J keek vol belangstelling toe. Hij had al duizenden doden gezien in zijn jonge leven, maar een zorgvuldige begrafenis was iets volstrekt nieuws.

Het gat werd een bescheiden heuveltje. Els stond ernaast, op zoek naar de volgende stap in deze geïmproviseerde dienst.

Ze was een goeie hond, Fidelio. Erg intelligent.

Fidelio?

Zo heette ze.

Is dat de lange versie van Fido, of zo?

Deze hond kon zingen. Deze hond kon mooie akkoorden onderscheiden van wrange.

Els zei er niet bij dat ze de voorkeur gaf aan de wrange.

J keek alsof hij het niet helemaal geloofde. *Wat zong ze dan?*
*Alles. Ze was erg ruimdenkend. Els pakte de zaklantaarn en zwaaide er-
mee naar de schutting. Wat denk je, moeten we niet iets voor haar zingen?*
J schudde zijn hoofd. *Ik ken alleen maar grappige verdrietige liedjes.*

IK WILDE ME WEER VOOR DE GEEST HALEN HOE HET LEVEN
ECHT IN ZIJN WERK GING EN ZIEN OF SCHEIKUNDE NOG
STEEDS IETS VAN MIJ WILDE.

De achtjarige Peter houdt zich schuil in de provisiekamer van het in Tudor-stijl gebouwde huis. Neergehurkt in zijn Gene Autry-pyjama slaat hij elke goddelijke en menselijke wet in de wind en bespioneert hij zijn ouders. Het kan hem niet schelen als hij wordt gezien. Hij is toch al verloren. De Rooien hebben een paar weken geleden een atoombom tot ontploffing gebracht en terwijl op een enorme barbecue ribstukken werden geroosterd, heeft Karl Els de verzamelde vaders uit de buurt voorgehouden dat de planeet hoogstens nog vijf jaar heeft. De openluchtmaaltijd is de zwanenzang van de buurt. En nu het vlees op is, verzamelen al die ten dode opgeschreven vaders zich met hun vrouwen om het Hammond-akkoordorgel van de familie Els, een glas gin in de hand, een koor van dronken onschuldigen die vaarwel zingen. Ze zingen:

*There's a bower of roses by Bendemeer's Stream,
and the nightingale sings 'round it all the day long.*

Grote broer Paul slaapt in de zolderkamer, een verdieping hoger. Susan ligt onrustig te draaien in haar wiegje onder aan de trap. En Peter staat in de uitwaaiëring van deze akkoorden en luistert naar Amerika's afscheidslied. De noten zweven en stijgen op. Ze maken taal zinloos, als een radio-optreden van een buikspreker. Licht en donker slaan over Peter heen bij elke verandering van akkoord, opwindend zonder intermediair. De tonen tuimelen voorover; tel na tel verglijden ze in hun opvolgers, gehoorzaamend aan een innerlijke logica, duister en mooi.

Een melkachtig, troebel akkoord legt een knoop in de maag van de

jongen. Verscheidene veelbelovende paden leiden naar onbekende noten. Maar van alle mogelijke vertakkingen kiest de melodie voor iets anders. De verrassende sprong doet Peters huid tintelen. Hij krijgt kippenvel op zijn onderarmen. Zijn kleine geslacht wordt stijf van een embryonaal verlangen.

Het dronken engelenkoor begint aan een moeilijker lied. De nieuwe akkoorden doen denken aan het bos op de heuvel bij Peters grootmoeder, waar zijn vader hen ooit mee naartoe nam om te sleeën. Stap voor stap stommelen de zangers een struikgewas van verstrikt geraakte harmonieën binnen.

Iets steekt een voet uit en laat de melodie struikelen. De vingers van zijn moeder raken de weg kwijt. Ze haalt uit naar verschillende toetsen, geen van alle de goede. De met hun glazen zwaaiende zangers tui-melen lachend in een greppel. Dan zingt de pyjamajongen vanuit zijn schuilplaats de noten van het zoekgeraakte akkoord. Het gezelschap draait zich om naar de indringer. Nu zullen ze hem straffen, want hij heeft meer regels overtreden dan iemand kan bijhouden.

Zijn moeder probeert het gesuggereerde akkoord. Het is verrassend maar voor de hand liggend – beter dan het akkoord waarnaar ze op zoek was. De van gin doordrenkte zangers juichen het kind toe. Peters vader steekt de kamer over, knijpt hem even in zijn zij en stuurt hem naar bed met een voorwaardelijke straf. *En niet meer naar beneden komen tot we je weer nodig hebben, hè!*

Twee maanden later staat de jonge Peter met zijn handen om zijn klarinet geklemd in de coulissen van zijn eerste stedelijke concours. Hij heeft inmiddels geleerd dat elk plezier op een wedstrijd uitdraait. Zijn moeder wil hem het gladiatorritueel besparen. Maar zijn vader, die volgens broer Paul in de oorlog een Duitse soldaat heeft doodgeschoten, verkondigt dat er geen betere methode bestaat om een jongen tegen openbare beoordeling te beschermen dan hem aan grote doses ervan bloot te stellen.

Iemand roept Peters naam. Hij struikelt het podium op, met een hoofd vol helium. Wanneer hij naar de inktzwarte zaal buigt, verliest hij zijn evenwicht en wankelt hij naar voren. De uitverkochte zaal lacht. Hij gaat zitten om zijn stuk te spelen, Schumanns 'Von fremden Ländern und Menschen'. Zijn begeleider wacht op een knikje, maar Peter

weet niet meer hoe het stuk begint. Zijn armen zitten vol gelatine. Op een of andere manier herinneren zijn handen zich hoe het moet. Hij blaast zich te snel en te hard door het stuk heen, en tegen de tijd dat hij klaar is, is hij in tranen. Het applaus is voor hem het teken om van het podium te rennen, vernederd.

Hij belandt op het toilet, en geeft hevig over in de wc. Er zitten kotsvlekken op zijn voorgestrikte vlinderdas wanneer hij naar buiten komt om zijn moeder onder ogen te komen. Ze drukt zijn hoofd stevig tegen haar borstbeen en zegt: *Peetje, dit hoefje nooit meer te doen, hoor.*

Hij maakt zich vol afgrijzen van haar los. *U begrijpt het niet. Ik móét spelen.*

Hij wint de tweede prijs in zijn leeftijdsklasse – een G-sleutel van tin die zijn ouders op de schoorsteen zetten, naast de trofee die zijn broer in 1948 kreeg voor veldspel in de Little League B-divisie. Dertig jaar later zal het ding in kranten verpakt opduiken op de zolder van zijn moeder, een jaar na haar dood.

IK HOOR DIE BASISMELODIE AL ZESTIG JAAR. MUZIEKSMAAK
VERANDERT NAUWELIJKS. DE LIEDJES UIT ONZE JEUGD
WORDEN GEDRAAID OP ONZE BEGRAFENISSEN.

Carnegy Elementary School, Fisk Junior, Rockefeller High: Peter Els overleeft ze allemaal, van de eerste leesboekjes voortgejaagd naar gerundia en deelwoorden, de slag van Monitor en Merrimac, Stanley en Livingstone, tibia's en fibula's, zuren en basen. Hij leert 'Hiawatha's Childhood', 'Ozymandias' en 'The New Colossus' uit z'n hoofd; hun zwaar gepuncteerde ritmes vullen de dode momenten van zijn namiddagen.

Op twaalfjarige leeftijd heeft hij de cursorstreep van de mysterieuze rekenliniaal onder de knie. Hij speelt met vierkantwortels en zoekt naar geheime boodschappen in de decimalen van pi. Hij berekent de oppervlakte van talloze rechthoekige driehoeken en brengt de eb en vloed van Franse en Duitse legers gedurende vijf Europese eeuwen in kaart. Leraren drijven voorbij als de kwintencirkel, en elk van hen benadrukt dat de kindertijd moet plaatsmaken voor het verzamelen van feiten.

Hij houdt het meest van muziekles. Elke week, elke maand, elk jaar geeft de klarinet zich iets meer aan hem over. De oefenstukken die zijn leraren voorschrijven, ontsluiten steeds verder uitgewerkte, steeds betoverender plekken. Hij lijkt de taal te spreken.

Het is een gave, zegt zijn moeder.

Een talent, verbetert zijn vader.

Zijn vader is ook geobsedeerd door muziek, in ieder geval door steeds betere hifi. Elke paar maanden investeert Karl Els in helderder, zuiverder en krachtiger componenten, tot de speakers van zijn stereo buizenversterker groter zijn dan de keet van een gastarbeider. Door deze speakers bombardeert hij zijn gezin met licht klassiek. Walsen van Strauss. *Die Lustige Witwe*. De man buldert: *I am the very model of a modern Major General*, totdat hun pacifistische buurman dreigt de politie te bellen. Elke zondagmiddag en vier avonden in de week luistert de jonge Peter naar de langspeelplaten. Hij onderzoekt de wisselende harmonieën en zo nu en dan hoort hij geheime boodschappen boven het strijdgewoel zweven.

En het is op de stereo-installatie van zijn vader dat Peter, elf jaar oud, voor het eerst Mozarts *Jupiter* hoort. Een regenachtige zondagmiddag in oktober, zompige uren vol ondraaglijke verveling, en god mag weten waar de andere kinderen zijn. Luisteren ze boven naar *The Blandings of The Big Show*, spelen ze mikado of het bikkelspel, zijn ze aan het flesje draaien in de kelder van Judy Breyer? Vanuit de diepte van de zondagmalaise baant Peter zich een weg door de langspeelplaten van zijn vader, op zoek naar het geneesmiddel voor zijn onophoudelijke pijn dat zich ergens in die kleurige kartonnen hoezen moet schuilhouden.

Drie delen van de Eenenvertigste Symfonie komen voorbij: noodlot en edele zelfopoffering, verlangen naar verloren onschuld, en een menuet dat zo elegant is dat hij van verveling tegen de muur aan vliegt. En dan de finale, de vier bescheiden noten ervan. Do re, fa, mi: een halve, door elkaar gegooid toonladder. Te eenvoudig om het een vondst te noemen. Maar het ding komt ter wereld als een van die Afrikaanse antilopen die uit de baarmoeder vallen, nog nat van de nageboorte, maar meteen al dravend.

De jonge Peter legt zijn handen onder zijn kin. Hij wordt overvallen door een herinnering uit de toekomst. De door elkaar gegooid halve toonladder krijgt meer massa en zuigt andere melodieën mee in zijn

zwaartekracht. Melodieën en tegenmelodieën splitsen zich af en delen zich, jagen elkaar na in een kosmisch tikkertje. Op twee minuten opent zich een valluik onder de jongen. De benedenverdieping van het huis lost op boven een gapend gat. Jongen, stereo-installatie, speakers, de tweezitsbank waarop hij zit: alles hangt roerloos in de lucht, drijvend op de fontein van klanken die de kamer in stroomt.

Vijf virusstrengen planten zich voort en besmetten de lucht met wilde vreugde. Op drieënhalve minuut scheidt een hand Peter op en tilt hem hoog boven het beperkte gezichtspunt van zijn tijd. Hij stijgt omhoog in de bewegende lichtzuil en kijkt naar beneden, naar de kamer waarin hij zit te luisteren. Een woordloze vrede vervult hem wanneer hij zijn eigen ineengedoken, luisterende lichaam ziet. En medelijden met iedereen die dit bekrompen bestaan voor het echte leven houdt.

Als de verbijstering zes minuten bezig is, sluiten de vijf galopperende melodieën zich aaneen tot een vijfstemmige fuga. Lijnen echoën en overlappen, en onthullen welke richting de muziek al vanaf de eerste do op ging. Ze vervlechten zich zo hecht dat Peters gehoor niet alles kan onderscheiden wat binnen het vijfvoudige weefsel gebeurt. Het geluid omsluit hem, en Peter is opgenomen, binnen het geheel, een klein maar cruciaal onderdeel van alles.

Wanneer de stilte hem weer doet landen, is hij zijn geloof in zijn omgeving verloren. De rest van de middag loopt hij verdoofd rond. Het huis ontkent dat er zojuist iets is gebeurd. Zijn enige bewijs staat op de langspeelplaat, en de volgende drie dagen verslijt Peter het vinyl door er steeds weer de naald op te zetten. Zelfs zijn vader roept tegen hem dat hij naar iets anders moet luisteren. Elke avond valt hij op de waterval van noten in slaap. De rest van zijn leven wil hij alleen nog maar dit schitterende uurwerk met zijn ineengrijpende raderwerk uit elkaar halen en weer in elkaar zetten. Het gevoel terugvinden dat hij vrij is, aanwezig, *hier*, veelkantig en krachtig, groot en edel als een buitenplaneet.

Jupiter lokt, maar verliest met elk bezoek wat van zijn kracht. Binnen een maand geeft Peter het op, eens te meer de gevangene van de meedogenloze Aarde. Hij kloost door de kamers en slaat met de deuren van de in ranch-stijl gebouwde splitlevelwoning. Vol razernij fietst hij door het cluster van straten waaraan net zulke huizen staan als het zijne, straten die om elkaar heen draaien als de werveling van een vingeraf-

druk. Liedjes lekken uit keukenramen, melodieën met de prettige geur van kool met rundvlees. Maar Peter kan er niet meer naar luisteren. Zijn gehoor is naar elders vertrokken.

Hij loopt niet langer in de pas met de buurt. In het licht van waar hij is geweest, beginnen de genoegens van anderen hem te verbijsteren. Sport voelt als zinloos heen en weer geren, films zijn veel te opgewekt en van luidruchtige auto's wordt hij somber. Hij haat de grijze, platte, onechte kartonnen wereld van de tv, al staart hij een keer, in een poging zichzelf in trance te brengen, een halfuur naar een scherm met kokende ruis, een boodschap uit het verre heelal. En nadat hij het toestel heeft uitgeschakeld, blijft hij naar de snel kleiner wordende periscoop in het midden van het scherm staren, een doorgang naar de plek waarnaar hij niet kan terugkeren.

Op dertienjarige leeftijd heeft hij de aansluiting verloren met de complete aerodynamische achtcilindergeestdrift van Amerika. Het kan hem niet langer schelen wie hij met zijn voorkeuren in verlegenheid brengt. Hij heeft genoeg aan zijn wiskunde en zijn Mozart, de plattegronden die hem terugvoeren naar die verre planeet.

Op een eindeloze junizaterdag in Peters veertiende levensjaar ontvoeren zijn broer Paul en diens vrienden hem van zijn kamer en slepen hem mee naar de nooit helemaal afgebouwde kelder, waar ze hem aan een barkruk vastbinden en dwingen te luisteren naar singletjes die worden afgespeeld op een draagbare pick-up met de afmetingen van een hutkoffer. 'Maybellene'. 'Earth Angel'. 'Rock Around the Clock'. Ze dwingen de hits bij hem naar binnen, ervan overtuigd dat ze de jongen kunnen dresser en tot een iets minder stijve versie kunnen omwerken. Ze spelen zelfs met het idee van shocktherapie.

Kom op knul, haal je kop uit het zand en luister.

Peter probeert het. *Deze is erg goed*, zegt hij. *Mooie wandelende bas.*

Hij doet zijn best om enthousiast te klinken, maar de bende kijkt dwars door hem heen. Ze dwingen hem naar een volgend nummer te luisteren: 'The Great Pretender'. Het is een aanstekelijke meezinger die na het eerste refrein verandert in een Chinese watermarteling.

Wat mankeert hier nou weer aan, druilloor?

Er mankeert niets aan, alleen... Hij sluit zijn ogen en roept op iedere eerste tel: *Tonica. Subdominant. Dominant. Deze jongens moeten eens wat nieuwe akkoorden leren.*

Allemachtig, wat is er mis met de akkoorden die ze gebruiken?

Helemaal niets, als je van die drie gelukkig wordt. Maar wat is geluk, vergeleken bij de klank van de eeuwigheid?

Het gaat niet om de akkoorden, bitst Paul.

Het gaat nergens naartoe, Paulie. Het blijft maar een beetje rond het afvoerputje draaien.

Rond het afvoerputje...? Heb je poep in je oren of zo? Zijn broer krijgt die afwezige blik: de voorhamer, de seks, de opwinding van de nog jonge rock. Hoor je dat dan niet? Vrijheid, saaië uitgedroogde drol!

Peter hoort alleen maar harmonische gevangenschap.

Het tribunaal zet 'Blue Suede Shoes' op. Peter haalt zijn schouders op. Waarom niet? Opgewekt goedkoop vermaak. Zijn weigering om in vervoering te raken, drijft zijn oudere broer tot waanzin. Paul zwaait zijn arm naar achteren om het rotjong de hersens in te slaan met een Magic 8-Ball. Maar een extase van backbeat sleept hem mee, en hij roept: *Luister dan! Jezus! Is dit niet de beste muziek ooit?*

Hij gooit de 8-Ball als een kanonskogel door de van drums vervulde kelder. Peter vangt het ding, buigt zijn hoofd en leest het antwoord van de plastic toekomstvoorspeller: **CONCENTREER JE EN HERHAAL DE VRAAG.**

MIJN HELE LEVEN HEB IK GEDACHT DAT IK WIST WAT MUZIEK WAS. MAAR IK WAS ALS EEN KIND DAT ZIJN GROOTVADER VOOR GOD AANZIET.

Een jongen is aan het watertrappen in het ondiepe gedeelte van een zomermeer. Overall hemel en naaldbomen, het geroezemoes van drukke familieleden. De lucht heeft de zwaarte van vakantie, en Peter is terug in de vroege repetities voor zijn bestaan.

Noem het namiddag, maar nog uren voor het donker wordt. Zo ver naar het noorden als hier, vlak voor de zonnewende, hangt de zon dagenlang rond zijn zenit voordat hij wegzakt naar de schemering. Het meer zit vol zwemmende kinderen: een Elsfestival – de jaarlijkse braspartij die zijn afgedwalde familietak zelden durft bij te wonen. Elsen uit alle delen van de Verenigde Staten eigenen zich de zuidelijke oe-